

Γκαζμέντ Καπλάνι: «Οι Έλληνες Και Οι Αλβανοί Είναι Πρώτα Ξαδέρφια»

Με αφορμή την επανέκδοση του βιβλίου του «Μικρό Ημερολόγιο Συνόρων», ο γνωστός Αλβανός συγγραφέας που πλέον ζει στην Αμερική αφηγείται τη ζωή του στην Ελλάδα και την επί 25 ετών άκαρπη αναζήτηση υπηκοότητας.

«Πέρασα τα σύνορα μιας ξένης χώρας, της Ελλάδας, στις 15/10/1991. Ήταν η πρώτη φορά που έβλεπα τα σύνορα μιας άλλης χώρας και η πρώτη φορά επίσης που έβλεπα τα σύνορα της πατρίδας μου: τα έσχατα όρια ενός κόσμου που ίσως μας είχε πετάξει έξω από τον χρόνο, έξω από τον κόσμο. Στην επιχείρηση φυγής νόμιζα πως θα ήμουν μόνος, βρέθηκα όμως να βαδίζω με ένα караβάνι ανθρώπων» γράφει στο βιβλίο του «Μικρό Ημερολόγιο Συνόρων» ο γνωστός συγγραφέας Γκαζμέντ Καπλάνι.

Ο συγκεκριμένος τίτλος εκδόθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα το 2006 και έχει καταφέρει να γίνει σημείο αναφοράς για κάποια από τα πιο καυτά θέματα των ημερών, όπως τα σύνορα και η μετανάστευση. Αυτές τις μέρες επανακυκλοφορεί από τις εκδόσεις Επίκεντρο, αφού παραμένει ένα από τα πιο επίκαιρα βιβλία της εποχής μας.

Ο Γκαζμέντ Καπλάνι γεννήθηκε το 1967 στην αλβανική πόλη Λούσνια. Όταν ήρθε στην Ελλάδα έκανε όλες τις δουλειές που κάνει κάθε μετανάστης για να επιβιώσει: οικοδόμος, λαντζιέρης, περιπτεράς. Ταυτόχρονα, ολοκλήρωσε τις σπουδές του στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και έγινε διδάκτορας Ιστορίας και Πολιτικής Επιστήμης στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.



Τα βιβλία του έχουν μεταφραστεί ήδη στα αγγλικά, στα πολωνικά, στα δανέζικα και στα γαλλικά. Σήμερα ζει στη Βοστώνη, έπειτα από υποτροφία που του απονεμήθηκε από το Radcliffe Institute for Advanced Study του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ.

Στη συνέντευξη που ακολουθεί μιλά για πρώτη φορά για την άρνηση του ελληνικού κράτους να του χορηγήσει υπηκοότητα και αποκαλύπτει αποκλειστικά στη LiFO όλο το παρασκήνιο. Επίσης, θυμάται τα παιδικά του χρόνια στην Αλβανία του κομμουνισμού, σχολιάζει τις εθνικιστικές εντάσεις στα Βαλκάνια, απαντά στο ερώτημα τι κερδίζει και τι χάνει ένας άνθρωπος χωρίς μόνιμη πατρίδα αλλά και για το τι του δίνει σήμερα ελπίδα.

— Σε τι περιβάλλον μεγαλώσατε και τι θυμάστε από τα παιδικά σας χρόνια;

Δυστυχώς, ανήκω σε αυτούς που γεννήθηκαν με την πλάτη στον τοίχο. Υπάρχει μια φωτογραφία απ' όταν είμαι ενός έτους: είμαι σ' ένα παράθυρο, στο φως, και με κρατάει η μητέρα μου στα χέρια της. Το παράθυρο είναι σε μια καλύβα, απ' αυτές όπου εξόριζε και τιμωρούσε το κομμουνιστικό καθεστώς τους «εσωτερικούς εχθρούς».

Εκεί είχε εξοριστεί η κάποτε πλούσια οικογένεια του πατέρα μου. Τους έδιωξαν οι κομμουνιστές μόλις ανέλαβαν την εξουσία, νύχτα, από το μεγάλο σπίτι τους στο χωριό. Δεν τους άφησαν να πάρουν ούτε τις οικογενειακές φωτογραφίες.

Τον παππού μου τον έβαλαν φυλακή. Όταν βγήκε είχε χάσει τα λογικά του από τα βασανιστήρια. Δεν συνήλθε ποτέ. Σ' εκείνη την καλύβα γεννήθηκα και μεγάλωσα, λοιπόν, έως τα πέντε μου. Περιέργως, αυτά τα χρόνια τα θυμάμαι ως πολύ ευτυχισμένα.

Η γιαγιά μου ήταν μια πολύ σπουδαία γυναίκα, έκανε το παν για να ομορφάινει εκείνη την κόλαση. Φύτευε λουλούδια γύρω γύρω, μαγείρευε υπέροχα έστω και τα ελάχιστα που είχε, έλεγε όλη την ώρα ανέκδοτα.

Το σόι του πατέρα μου είναι πολύ μεγάλο. Οι θείες μου είναι από τις πιο όμορφες γυναίκες που έχω γνωρίσει. Θυμάμαι, όταν ήμουν μικρός, μαζευόταν όλο το σόι στην καλύβα. Θυμόντουσαν το παρελθόν, όταν ήταν πλούσιοι. Έλεγαν «η ζωή τότε...». Νομίζω ότι το πάθος να αφηγούμαι ιστορίες μου δημιουργήθηκε εκείνα τα χρόνια.



Όταν έγινα πέντε χρονών, ο πατέρας μου κατάφερε να πάρει ένα σπίτι, μια μικρή μονοκατοικία γεμάτη υγρασία. Εμείς οι τρεις, ο πατέρας μου, εγώ και η μητέρα μου, φύγαμε από την καλύβα. Ήταν σαν παλάτι, γιατί τελικά ήμασταν μόνοι και είχαμε τρεχούμενο νερό. Το σπίτι ήταν σε μια πολύ φτωχή γειτονιά της γενέτειράς μου, της Λούσνια, δίπλα στο γήπεδο της πόλης.

Ο πατέρας μου, φανατικός φίλαθλος, με έπαιρνε παντού ως παιδί και βλέπαμε αγώνες. Μεγάλωσα ανάμεσα σε φιλάθλους που ακολουθούσαν την ομάδα της πόλης όπου πήγαινε. Στα μάτια μου τότε φάνταζαν σαν φοβεροί μποέμ τύποι.

Έπειτα, συνέβη το εξής στη γειτονιά: όταν έπαιζα με τα παιδάκια άκουγα ξαφνικά λέξεις που δεν ήταν αλβανικές. Βλάχικα, ελληνικά, ρομά ειδικά. Τα ρομά με είχαν γοητεύσει. Σαν να τραγουδούσαν τα παιδιά όταν τα μιλούσαν. Οι πατέρας μου δεν ήξερε ξένες γλώσσες, η μητέρα μου καταλάβαινε ρωσικά και ιταλικά. Αυτές οι ξένες λέξεις, λοιπόν, εμένα με έκαναν να νιώθω μειονεκτικά και να φθονώ τα παιδιά.

Ήθελα κι εγώ να ξέρω ξένες λέξεις, να μοιάζω ξεχωριστός σαν τα παιδιά που τις

χρησιμοποιούσαν. Γι' αυτό ρώτησα τους γονείς μου τι είναι αυτά τα παιδιά. Μου απάντησαν: «Είναι σαν κι εμάς, αλλά ξέρουν κι άλλες γλώσσες εκτός από τα αλβανικά».

Αυτό που μου έχει κάνει τρομερή εντύπωση τώρα που το σκέφτομαι είναι ότι, παρά το παρανοϊκό κλίμα που υπήρχε στην Αλβανία επί κομμουνισμού, κανένας δεν ενοχλούνταν από τις ξένες λέξεις.

Όσο για μένα, από τότε ήθελα, όταν μεγαλώσω, να ξέρω πολλές ξένες λέξεις για να ξεχωρίζω, για να εντυπωσιάζω. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον μεγάλωσα.

— Γιατί εκδόθηκε πάλι το «Μικρό Ημερολόγιο Συνόρων»;

Γιατί είχε εξαντληθεί και μου έγραφαν συνέχεια άγνωστοι άνθρωποι ότι το ψάχνουν και δεν το βρίσκουν. Επιπλέον, είναι ένα βιβλίο που ακόμα πωλείται, βραβεύεται στην Ιταλία, στην Αμερική, συνεχίζεται να μεταφράζεται σε άλλες γλώσσες. Του χρόνου θα εκδοθεί στα γερμανικά.

Μου φαινόταν παράλογο να μην υπάρχει στα ελληνικά, στη γλώσσα όπου γράφτηκε. Είναι ένα ιδιαίτερο βιβλίο για μένα, το πρώτο, εκείνο που με έχρισε συγγραφέα. Ευτυχώς, βρέθηκε ένας υπέροχος άνθρωπος και εκδότης, ο Πέτρος Παπασαραντόπουλος, από τις εκδόσεις Επίκεντρο και αποφασίσαμε να εκδώσουμε όλα μαζί τα βιβλία μου.

Σε λίγες εβδομάδες κυκλοφορεί και το καινούργιο μου μυθιστόρημα «Λάθος Χώρα», από τις ίδιες εκδόσεις.

— Σε κάποιον που ακούει για την Αλβανία του Χότζα εσείς τι θα απαντούσατε;

Θα του έλεγα να ακούσει πρώτα. Ήταν ένα απίστευτα βίαιο, παρανοϊκό, πρωτόγονο καθεστώς. Για τους Αλβανούς ήταν μια ανείπωτη συμφορά. Έκανε τρομερή ζημιά στην κουλτούρα τους. Δεν ήταν υλική η ζημιά - γιατί οι Αλβανοί φτωχοί ήταν και φτωχοί είναι. Ήταν η βία ενάντια στην ελεύθερη σκέψη, η απόλυτη ηθική αποσάθρωση της κοινωνίας, η παράνοια ως καθημερινός τρόπος ζωής και σκέψης.



Ταπείνωσε και τσαλάκωσε έναν λαό τόσο περήφανο όπως οι Αλβανοί. Έναν λαό της διασποράς, που πάντα ταξίδευε, τον έκλεισε σε κλουβί και τα κλειδιά τα κρατούσαν μαζικοί δολοφόνοι και σαδιστές. Οι τυραννίες είναι σαν τις ατομικές βόμβες. Οι συνέπειές τους είναι ακόμα πιο τρομερές από την ίδια την καταστροφή που προκαλούν.

— Η ιδέα της φυγής στην Ελλάδα τότε έγινε πράξη και γιατί;

Ανήκω σε μια γενιά Αλβανών, την τρίτη, που μεγάλωσε σε μια παρανοϊκά απομονωμένη μικρή χώρα. Η διαφορά μας με τις άλλες γενιές ήταν ότι εμείς μεγαλώσαμε με ραδιόφωνο και τηλεόραση και μαθαίναμε ξένες γλώσσες. Όσο και να προσπαθούσε το καθεστώς να ελέγχει τα πάντα, δεν μπορούσε. Πιάναμε εικόνες από τον έξω κόσμο.

Η γενιά μας ειδικά ένιωσε την απομόνωση σαν ζουρλομανδία. Γίναμε η γενιά της φυγής. «Φεύγω» δεν σήμαινε για μας απλώς «μεταναστεύω» αλλά ενώνομαι με τον υπόλοιπο κόσμο, επιστρέφω στην κανονικότητα του ελεύθερου ανθρώπου.

Εξού και αυτές οι εμβληματικές εικόνες των Αλβανών που φεύγουν με του που ανοίγουν τα σύνορα. Το ίδιο συνέβη και στην ανατολική Ευρώπη, αλλά σε μικρότερο βαθμό, επειδή εκείνοι ήταν κάπως λιγότερο απομονωμένοι από εμάς.

Όσον αφορά εμένα, όπως πολλοί της γενιάς μου, ήθελα να περάσω τα σύνορα, αλλά για να πάω σε χώρες των οποίων τις γλώσσες γνώριζα: Ιταλία, Γαλλία, Αγγλία ή Αμερική. Η Ελλάδα δεν υπήρχε στον φανταστικό μου χάρτη.

Εγώ σπούδαζα Βιοχημεία στο Πανεπιστήμιο της Σκόδρα, στη βόρεια Αλβανία, όταν άρχισε να διαμορφώνεται ένα σοβαρό αντικαθεστωτικό κίνημα στην Αλβανία, ειδικά μετά την πτώση του Τείχους.

Έγινα μέρος αυτού του κινήματος σε τέτοιο σημείο που σε μια βίαιη σύγκρουση με την αστυνομία στη Λούσνια βρέθηκα, χωρίς να το καταλάβω, ηγέτης του πλήθους. Μιλάμε για πολύ αγριεμένο πλήθος που, αφού δερνόταν επί ώρες με τα αλβανικά MAT και τα νίκησε, όρμησε για να κάψει όλα τα κρατικά κτίρια της πόλης.

Τότε αποφάσισα να απευθυνθώ στο πλήθος, έβγαλα λόγο δηλαδή. Δεν θυμάμαι τι είπα ακριβώς, γιατί έτρεμαν τα πόδια μου από το τρακ. Θυμάμαι την ουσία, ότι εμείς δεν είμαστε βίαιοι σαν τους εχθρούς μας, ότι αυτά τα κτίρια τα έχουν χτίσει με τον ιδρώτα τους οι πολιτικοί κρατούμενοι. Και αυτό είναι αλήθεια.

Μετά την ομιλία φοβόμουν πολύ μη μου ορμήξουν και με κάνουν λιώμα, γιατί ο όχλος είναι πάντα παράλογος. Αντ' αυτού, άρχισαν να με επευφημούν. Έτσι, έγινα ήρωας για μισή ώρα. Όταν συνήλθα κάπως, με πήραν οι φίλοι μου και με φυγάδευσαν. Μου είπαν ότι έπρεπε να κρυφτώ αμέσως γιατί με έψαχνε η μυστική αστυνομία, η Σιγκουρίμι.



Πρέπει να καταλάβετε ότι εκείνες ήταν στιγμές μεγάλου χάους. Το καθεστώς κατέρρεε. Οι μισοί ασφαλίτες δεν εκτελούσαν πια διαταγές και οι άλλοι μισοί ήθελαν αίμα για εκδίκηση. Τα δικαστήρια δεν λειτουργούσαν πια. Εάν έπεφτα στα χέρια των ασφαλιτών, ήμουν τελειωμένος.

Μετά από δέκα μέρες που κρυβόμουν από σπίτι σε σπίτι μού είπαν οι φίλοι μου ότι είχαν βρει ένα φορτηγό με δικούς μας ανθρώπους, αντικαθεστωτικούς, που

πηγαίνουν κοντά στα ελληνικά σύνορα, για να μεταφέρουν πορτοκάλια ή κάτι τέτοιο, δεν θυμάμαι καλά. Οι φίλοι μου είχαν ακούσει ότι είχαν ανοίξει τα σύνορα με την Ελλάδα. «Πέρα τα σύνορα», μου λένε, «και μετά συνέχισε για Ιταλία ή όπου αλλού θέλεις. Αρκεί να ξεφύγεις από τον κίνδυνο εδώ».

Τα μεσάνυχτα ήρθε το φορτηγό και κρύφτηκα ανάμεσα στα κασόνια. Όλη τη νύχτα στο ταξίδι φοβόμουν μη με παραδώσουν οι οδηγοί στους ασφαλίτες... Από κει και πέρα, τα υπόλοιπα συνέβησαν όπως τα περιγράφω στο «Μικρό Ημερολόγιο Συνόρων».

Τον Ιανουάριο του 1991 πέρασα τα ελληνικά σύνορα. Στην Ελλάδα πίστευα ότι θα μείνω 23 μέρες το πολύ. Έμεινα 23 χρόνια τελικά. Η ζωή δεν υπακούει ποτέ στα σχέδια, γι' αυτό είναι απρόβλεπτη και συναρπαστική.

— Με τι τρόπους καταφέρατε να ζήσετε τα πιο δημιουργικά χρόνια της ζωής σας στην Ελλάδα;

Στην αρχή, με χαοτικό τρόπο και φοβερή δίψα για τα πάντα, για γνώση, για διάβασμα, για έρωτα, για φιλίες, για δουλειά, για ταξίδια, για να μάθω τη γλώσσα, για να γνωρίσω τη χώρα. Να σας πω ότι στην Ελλάδα ήμουν παράνομος και δεν μπορούσα να κάνω τίποτα. Κι εγώ ήθελα να σπουδάσω.

Αλλά μου είπαν ότι αν δεν έχω βίζα δεν μπορώ να σπουδάσω. Γι' αυτό τον Ιούνιο του 1991 επέστρεψα στην Αλβανία και με τεράστιες δυσκολίες πήρα μια «σπουδαστική βίζα». Μετά γράφτηκα στη Φιλοσοφική. Ήταν υπέροχα χρόνια, πράγματι. Τόσο υπέροχα που δεν με ενοχλούσε το ελληνικό μπάχαλο.

Έτσι κι αλλιώς η Ελλάδα τότε βρισκόταν στο καλύτερο σημείο της σύγχρονης Ιστορίας της. Ουσιαστικά, αν έμεινα στην Ελλάδα αυτό οφείλεται στις γυναίκες που ερωτεύτηκα. Οφείλεται επίσης στο γεγονός ότι ξεχάστηκα ζώντας με πάθος και φοβερή άγνοια κινδύνου κάθε στιγμή της ζωής μου.

Το αν βίωσα ή δεν βίωσα τον ρατσισμό αφορά μόνο εμένα. Το γιατί δεν έχω πάρει την ελληνική υπηκοότητα μετά από 25 χρόνια νόμιμης ζωής και εργασίας και δημιουργίας, πληρώνοντας φόρους και παράβολα, αυτό, νομίζω, δεν αφορά μόνο εμένα αλλά όλους όσοι θέλουν ακόμα να λέγονται πολίτες αυτής της χώρας.

— Βιώσατε ρατσισμό; Γιατί δεν έχετε λάβει ακόμη υπηκοότητα;

Το αν βίωσα ή δεν βίωσα τον ρατσισμό αφορά μόνο εμένα. Το γιατί δεν έχω πάρει την ελληνική υπηκοότητα μετά από 25 χρόνια νόμιμης ζωής και εργασίας και δημιουργίας, πληρώνοντας φόρους και παράβολα, αυτό, νομίζω, δεν αφορά μόνο εμένα αλλά όλους όσοι θέλουν ακόμα να λέγονται πολίτες αυτής της χώρας.

Κάποια στιγμή, ως Αμερικανός πολίτης μάλλον, θα επιστρέψω στην Ελλάδα για να γράψω ένα μυθιστόρημα με τον τίτλο «Υπηκοότητα».

Έχω έτοιμο τον «οδικό χάρτη» του μυθιστορήματος. Θα ξεκινήσω με το έτος 2003. Απρίλιος μήνας, 13 χρόνια νόμιμης παραμονής στην Ελλάδα, αρθρογράφουσα πλέον στα ΝΕΑ. Στις 5 το πρωί με συλλαμβάνουν στο σπίτι μου. Δύο αστυνομικοί με πολιτικά, χωρίς ένταλμα σύλληψης. Τους θυμάμαι, ένας νεαρός κι ένας μεσήλικας, έμοιαζαν πιο πολύ με αγουροξυπνημένους γαλατάδες. Δεν μου έβαλαν χειροπέδες και γι' αυτό νιώθω κάποια ευγνωμοσύνη.

«Γιατί με συλλαμβάνετε;» τους ρωτάω. «Δεν ξέρουμε» μου λένε. «Έχετε ένταλμα σύλληψης;» τους ρωτάω. «Όχι», μου λένε, «θα το μάθεις στη ΓΑΔΑ». «Μπορώ να πιω έναν καφέ τουλάχιστον;» τους ρωτάω. «Όχι» μου απαντούν. Ένωσα τότε σαν τον κύριο Κ. στη «Δίκη» του Κάφκα.

Ήμουν κάπως προετοιμασμένος επειδή πριν με συλλάβουν οι μπάτσοι που δεν ήξεραν γιατί με συλλαμβάνουν είχε συμβεί κάτι άλλο: η αστυνομία, που τότε έδινε τις άδειες παραμονής, αρνήθηκε να ανανεώσει την άδεια παραμονής μου.

Επειδή, όπως έλεγαν, «είμαι επικίνδυνος για την εθνική ασφάλεια της Ελλάδας». «Τι έχω κάνει;» ρωτούσα. «Είναι απόρρητο» απαντούσαν. «Πρέπει να φύγεις από την Ελλάδα, τελεία και παύλα». Αφού ήμουν ήδη γνωστός ως δημοσιογράφος στα ΝΕΑ, κατάφερα μετά πολλών δυσκολιών να δω τον Ευσταθιάδη, που ήταν γενικός γραμματέας του υπουργείου Δημόσιας Τάξης.

Κι αυτός με αγουροξυπνημένο γαλατά έμοιαζε. Μου λέει: «Κάποιο λάθος πρέπει να έχει γίνει». Δύο μέρες μετά τη συνάντηση με συλλαμβάνει η αστυνομία με σκοπό να με απελάσουν άρον-άρον. Με συνέλαβαν Κυριακή, που ήταν όλα νεκρά. «Καλύτερη» μέρα για να καταστρέψεις έναν άνθρωπο στην Ελλάδα από την Κυριακή δεν υπάρχει.

Εάν δεν ήταν ο Άλκης Ρήγος στο Πάντειο (ο επιβλέπων καθηγητής του διδακτορικού μου), ο Νίκος Μπίστης και ο Παντελής Καψής στα ΝΕΑ (τους οποίους ειδοποίησε η κοπέλα μου, στην οποία ευτυχώς κατάφερα να στείλω ένα σύντομο μήνυμα με το κινητό: «Με έχει συλλάβει η αστυνομία») να στριμώξουν τον Χρυσοχοΐδη που ήταν υπουργός τότε, δεν ξέρω πού θα βρισκόμουν τώρα.

Τότε που το υπουργείο μού έλεγε ότι είμαι «επικίνδυνος για την εθνική ασφάλεια», αλλά δεν έλεγε γιατί, είχε προσπαθήσει να με βοηθήσει έμπρακτα ο Τάσος Τέλλογλου, πολύ καλός φίλος και συνάδελφος. Προσπάθησε να μάθει τουλάχιστον γιατί συνέβαινε αυτός ο παραλογισμός.

Ο Χρυσοχοΐδης, που είχε δει ήδη τον φάκελό μου, είπε στον Τέλλογλου, ούτε λίγο ούτε πολύ, ότι έπρεπε να με ξεκάνουν για το καλό των «εθνικών συμφερόντων». Όταν θα γράψω, λοιπόν, το «Υψηκότητα», θέλω να βρω τον Χρυσοχοΐδη, να πιούμε ένα καπουτσίνο μαζί και να τον ρωτήσω: ποια ήταν αυτά τα «εθνικά συμφέροντα» τα οποία εγώ απειλούσα με τα άρθρα και τα βιβλία μου;

Πάντως, όταν ο Χρυσοχοΐδης βρέθηκε υπό δημόσια πίεση επειδή την υπόθεση ανέλαβε αμέσως η Διεθνής Αμνηστία και το Human Rights Watch άλλαξε ρότα και έλεγε δεξιά κι αριστερά ότι ο φάκελος έγγραφε απίστευτες αρλούμπες για μένα.

Για μένα, όμως, έχει πολύ μεγάλη σημασία να ξέρω τι λένε αυτές οι «αρλούμπες», γιατί με αυτές προσπάθησαν να καταστρέψουν τη ζωή μου.

Τέλος πάντων, αφού το θέμα πήρε διεθνείς διαστάσεις, η αστυνομία δεν μπορούσε πια να οχυρωθεί πίσω από το «απόρρητο». Και έγινε το εξής απίστευτο: η αστυνομία είπε ότι όλο αυτό είχε συμβεί επειδή δεν είχα πληρώσει ένα πρόστιμο για το μηχανάκι (είχα περάσει με κόκκινο φανάρι) 12 χρόνια πριν από τη σύλληψη!

«Δεν έχω λάβει ποτέ ειδοποίηση για τέτοιο πρόστιμο» τους λέω. «Έχεις αλλάξει διεύθυνση» μου απαντούν. «Εσείς όμως έχετε τη διεύθυνσή μου» τους λέω. Σιωπή! Περιττό να σου πω ότι για να μη με απελάσουν, αφού με μεταχειρίστηκαν ως κανονικό εγκληματία στη ΓΑΔΑ, χρειάστηκε να πληρώσω 1.500 ευρώ για το πρόστιμο-φάντασμα. Δεν μου έδωσαν καν απόδειξη.

Κι όμως, παρ' όλο τον ντόρο, δεν ανανέωσαν την άδεια παραμονής μου για μήνες. Ήθελαν να είμαι σαν ένα κουφάρι, χωρίς άδεια παραμονής, χωρίς δυνατότητα να εργαστώ ή να ταξιδέψω, ούτε νόμιμος ούτε παράνομος, να με συλλάβουν οπότε θέλουν και να με κάνουν ό,τι θέλουν.

Μόνο όταν η Διεθνής Αμνηστία αποφάσισε να στείλει το θέμα στην Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ για να αποφύγουν το διεθνές ρεζιλίκι ανανέωσαν με βαριά καρδιά την άδεια παραμονής μου. Οι ΚΥΠατζήδες όμως συνέχισαν να με ενοχλούν με όλους τους τρόπους, μέχρι την ημέρα που έφυγα για την Αμερική.

Βέβαια, δεν ενοχλούσαν και εκβίαζαν μόνο εμένα αλλά ακόμα και διοργανωτές εκδηλώσεων όπου ήμουν ομιλητής, στον Βόλο, στην Ηγουμενίτσα, στην Αθήνα, παντού, όπου και όπως μπορούσαν. Ειλικρινά, δεν κατάλαβα ποτέ από πού προερχόταν όλη αυτή η παράνοια. Θα ήθελα πάρα πολύ να μιλήσω με κάποιον από τους ΚΥΠατζήδες που είχαν αναλάβει την καταστροφή μου. Θέλω να δω πώς είναι, τι τρώει, πώς ζει. Έχω μεγάλη περιέργεια.

Όταν θα γράψω, λοιπόν, το «Υπηκοότητα», θέλω να βρω τον Χρυσοχοΐδη, να πιούμε ένα καπουτσίνο μαζί και να τον ρωτήσω: ποια ήταν αυτά τα «εθνικά συμφέροντα» τα οποία εγώ απειλούσα με τα άρθρα και τα βιβλία μου; Θέλω, επίσης, να τον ρωτήσω τι είχαν γράψει οι ασφαλίτες στον φάκελό μου και το κρατούσαν τόσο απόρρητο. Μακάρι να βρει κανείς τον φάκελο και να τον δημοσιεύσει.



Εν τω μεταξύ, αυτοί εκβιάζουν, αλλά εγώ συνεχίζω και γράφω στα ΝΕΑ, εκδίδω βιβλία, γίνομαι ακόμα πιο γνωστός στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, χωρίς υπηκοότητα όμως. Μια σχιζοφρενική κατάσταση. Μια μέρα με καλεί ο Κάρολος Παπούλιας, Πρόεδρος της Δημοκρατίας τότε. Είχε διαβάσει το «Μικρό Ημερολόγιο Συνόρων». Ένας πολύ γλυκός άνθρωπος.

Πήγα στο Προεδρικό Μέγαρο, μιλήσαμε και ανάμεσα στα άλλα του είπα: «Κύριε Πρόεδρε, ξέρετε, τα βιβλία μου μεταφράζονται σε άλλες γλώσσες τώρα. Ταξιδεύω στο εξωτερικό επειδή με καλούν για παρουσιάσεις. Όταν μαθαίνει το κοινό ότι δεν έχω ελληνική υπηκοότητα γελά. Δεν γελάνε μ' εμένα, γελούν με το ελληνικό κράτος... Ειδικά όταν συναντώ συγγραφείς σαν κι εμένα σε άλλες χώρες. Δεν το χωρά το μυαλό τους ότι αντιμετωπίζω τέτοιο πρόβλημα».

Ο Παπούλιας το πήρε κατάκαρδα. Είπε στον διευθυντή του γραφείου του, τον Κωνσταντίνο Μπίκα, να ασχοληθεί με το θέμα άμεσα. «Θα το λύσουμε» μου είπε εκείνος. «Θα πάρω τηλέφωνο τον Προκόπη (σ.σ. Παυλόπουλο) που είναι υπουργός».

Φαίνεται ότι τον πήρε και ξαφνικά ο κ. Μπίκας, από κει που μου έστειλε mail τρεις φορές την ημέρα, εξαφανίστηκε από πρόσωπου Γης. Δεν απαντούσε ούτε στο τηλέφωνο ούτε στο mail. Φανταστείτε τον εαυτό σας στη θέση μου. Φθάνεις σε ένα σημείο που αναρωτιέσαι αν αυτό που ζεις συμβαίνει στ' αλήθεια. Είναι πέρα για πέρα καφκικό. Χρειάζεσαι ψυχίατρο για να αντέξεις.

Ευτυχώς, ο ψυχίατρός μου είναι το γράψιμο. Θα ήθελα πάρα πολύ, όταν γράψω το μυθιστόρημα, να μιλήσω στον κ. Μπίκα. Να τον ρωτήσω «τι σου είπε ο Προκόπης και εξαφανίστηκες έτσι;». Ούτε από τον κ. Παπούλια είχα νέα πια, προφανώς.

Μερικούς μήνες μετά την «εξαφάνιση» του κ. Μπίκα με παίρνουν τηλέφωνο από το γραφείο του Γιώργου Παπανδρέου. «Σε εκτιμούμε πολύ», μου λένε, «θέλουμε να είσαι στη λίστα των ευρωβουλευτών». Τους ευχαρίστησα και τους είπα: «Και να ήθελα δεν μπορώ γιατί δεν έχω υπηκοότητα». «Απαράδεκτο, θα το λύσουμε εμείς όταν αναλάβουμε την κυβέρνηση» μου λένε. Ο Παπανδρέου ήλθε και παρήλθε από την εξουσία, ο φάκελός μου για την υπηκοότητα έμεινε όπως ήταν. Υπηκοότητα μηδέν...

Πριν από τον Παπανδρέου, όμως, μου είχε τηλεφωνήσει ο σημερινός πρωθυπουργός, ο Αλέξης Τσίπρας. Γνωριζόμασταν επειδή είχαμε συναντηθεί κάνα-δυο φορές σε πάνελ εκδηλώσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Ο Αλέξης ήταν ανερχόμενο αστέρι του ΣΥΡΙΖΑ τότε. «Θέλω να σου κάνω μια σημαντική πρόταση» μου λέει στο τηλέφωνο. Συναντηθήκαμε στον Ιανό, Θυμάμαι. Μου είπε ότι θα κατέβαινε για δήμαρχος στην Αθήνα και μου πρότεινε να είμαι στον συνδυασμό του.

«Αλέξη, δεν έχω υπηκοότητα» του λέω. «Απαράδεκτο» μου λέει. Ο Αλέξης, βέβαια, δεν είχε ιδέα τι ήταν αυτά τα πράγματα με την υπηκοότητα. Του μίλησα τότε εκτενώς όχι για μένα αλλά για τα παιδιά των μεταναστών που γεννιούνται μεν εδώ αλλά δεν παίρνουν υπηκοότητα. Του είπα ότι ζουν σαν ξένα, ότι συνέχεια γράφω γι' αυτά τα παιδιά στα ΝΕΑ.

Με άκουσε προσεχτικά. Είναι ένας άνθρωπος με ελάχιστη μόρφωση ο κ. Τσίπρας, πιστεύω, αλλά πολιτικά πιάνει πουλιά στον αέρα. Είναι γεννημένος για την εξουσία. «Είναι πιασάρικο θέμα αυτό» μου λέει. Λίγους μήνες μετά τη συνάντησή μας ο Αλέξης άρχισε να εμφανίζεται δημόσια, ακόμα και στο Προεδρικό Μέγαρο, με μετανάστριες γεννημένες εδώ. Έτσι έγινε ο πρώτος που έθεσε δημόσια το ζήτημα της υπηκοότητας για τη δεύτερη γενιά.

Όταν είδα κάτι τέτοιο, αν και κατάλαβα ότι προφανώς το έκανε για προσωπική προβολή, χάρηκα. Σκέφτηκα ότι τουλάχιστον κάποιος πολιτικός προωθεί αυτό το τεράστιο θέμα. Βέβαια, τη δική μου υπηκοότητα ο Αλέξης την ξέχασε όταν έγινε πρωθυπουργός. Ήρθε στην εξουσία, τώρα ετοιμάζεται να απέλθει κι εγώ πάλι δεν έχω υπηκοότητα.

Αυτό είναι το τελευταίο κεφάλαιο του μυθιστορήματος «Υπηκοότητα». Και είναι το πιο επώδυνο, επειδή ο ΣΥΡΙΖΑ έκανε το παν για να μην πάρω υπηκοότητα. Το 2012, καθώς γνωρίζεις, πήγα στην Αμερική, υπότροφος του Χάρβαρντ. Η Ελλάδα είχε μπει βαθιά στην κρίση εν τω μεταξύ. Ήμουν άνεργος τότε, με είχε απολύσει ο Μεμής από τα ΝΕΑ με μια πολύ περιφρονητική χειρονομία. Δεν δέχτηκε καν να με δει. Ήμουν ο πρώτος δημοσιογράφος στα ΝΕΑ που απολύθηκε.



Συνέχισα, λοιπόν, να διδάσκω στην Αμερική ως υπότροφος σε μερικά από τα καλύτερα πανεπιστήμια και κολέγια: Χάρβαρντ, Μπράουν, Έμερσον, Ουέсли. Ήθελα όμως την υπηκοότητα. Δεν είχα αποφασίσει τότε να μείνω στην Αμερική. Σκεφτόμουν ακόμα να επιστρέψω στην Ελλάδα. Γι' αυτό πλήρωνα κανονικά φόρους και με το παραπάνω, γιατί φορολογούσαν και τα χρήματα που έπαιρνα στην Αμερική, και δεν ήταν λίγα.

Αποφάσισα όμως να μην επιστρέψω στην Ελλάδα χωρίς υπηκοότητα. Πώς μπορείς να επιστρέψεις χωρίς υπηκοότητα σε μια χώρα όπου σε έχουν κυνηγήσει οι ΚΥΠπατζήδες, σε έχουν κοροϊδέψει οι πολιτικοί, σε έχει απειλήσει η Χρυσή Αυγή, που ήταν πλέον στη Βουλή και μαχαίρωνε ατιμώρητα μετανάστες στους δρόμους;

Είναι απάνθρωπο να ζεις είκοσι πέντε χρόνια σε μια χώρα, να εργάζεσαι νόμιμα, να πληρώνεις φόρους, να δημιουργείς, να γράφεις βιβλία στη γλώσσα αυτής της χώρας και να σου αρνούνται να είσαι πολίτης της - δηλαδή το στοιχειώδες δικαίωμα στην ισότητα. Και όμως, όταν ο δικηγόρος που χειριζόταν την υπόθεση της υπηκοότητας εκ μέρους μου στην Ελλάδα, ένας από τους πιο έντιμους και ευγενικούς ανθρώπους που έχω γνωρίσει, τηλεφώνησε στον Λάμπρο Μπαλτσιώτη (γενικός γραμματέας Μετανάστευσης) και του ζήτησε να καταθέσει αίτηση επίσπευσης της διαδικασίας της υπηκοότητας, ο Μπαλτσιώτης του είπε ότι δεν δικαιούμαι υπηκοότητα, επειδή έφυγα από την Ελλάδα!

Οι Συριζαίοι, προφανώς, με εκδικήθηκαν, επειδή όταν ήρθαν στην εξουσία εναντιώθηκα έντονα στην αλλοπρόσαλλη πολιτική τους. Πρώτα στη συμμαχία τους με τους ΑΝ.ΕΛ. και μετά στην απάτη με το δημοψήφισμα.

Οι Συριζαίοι, δυστυχώς, πάσχουν από το «σταλινικό σύνδρομο». Αγαπούν τους μετανάστες, αλλά μόνο εκείνους που τους λυπούνται και τους ελέγχουν. Άμα βλέπουν μετανάστη να προκόβει, να διεκδικεί με αξιοπρέπεια την προσωπική του αυτονομία, να αρνείται το καπέλωμα, τότε τον μισούν.

Ως φινάλε, συνέβη το εξής. Ο φάκελός μου σάπιζε επί δέκα χρόνια «ανεξέταστος» στα ράφια της Διεύθυνσης Ιθαγένειας, χωρίς να με καλούν ποτέ για συνέντευξη. Και, ω του θαύματος, με πήραν τηλέφωνο για να με καλέσουν για συνέντευξη μια μέρα

ακριβώς μετά τη λήξη της άδειας παραμονής μου στην Ελλάδα.

Είναι λίγο για κλάματα η κατάσταση. Να γελάσεις είναι κρίμα. Ζήτησα να μου στείλουν τουλάχιστον την απορριπτική απόφαση. Θέλω να τη βάλω σε κορνίζα. Ούτε αυτό δεν τολμούν να κάνουν...



— Τι κερδίζει και τι χάνει ένας άνθρωπος χωρίς μόνιμη πατρίδα;

Έχω γνωρίσει ανθρώπους πάμπλουτους που έχουν τον κόσμο για μόνιμη κατοικία, που δεν χρειάζονται κάποια μόνιμη πατρίδα. Δεν ανήκω σε αυτούς. Εγώ θεωρώ τον εαυτό μου έναν μετανάστη του κόσμου. Αν έμεινα χωρίς μόνιμη πατρίδα είναι γιατί με άφησαν, όχι επειδή το ήθελα. Και στην Αλβανία και στην Ελλάδα. Ελπίζω η Αμερική να είναι πιο γενναιόδωρη μαζί μου.

Όταν ζούσα στην Αθήνα, τα πρώτα χρόνια διάβαζα μανιωδώς ποιητές, Έλληνες και ξένους. Είχα πέσει πάνω σε μια φράση του Τζόζεφ Μπρόντσκι: «Ευτυχώς, σε αυτό τον κόσμο εμένα με άφησαν χωρίς καμιά πατρίδα». Για χρόνια ερχόταν και επανερχόταν αυτή η φράση στο μυαλό μου, δεν καταλάβαινα όμως ακριβώς τι σήμαινε. Το κατάλαβα μόνο όταν πήγα στην Αμερική κι έπεσα με τα μούτρα στον Μπρόντσκι. Όχι τόσο στα ποιήματα όσο στα δοκίμιά του.

Ήταν ένας άνθρωπος βαθιά πληγωμένος από τη Ρωσία. Ήταν Εβραίος, αντικαθεστωτικός, δημιουργικός και ανυπάκουος. Άρα είχε επιλέξει την «κόλαση» υπ' αυτές τις συνθήκες. Από την άλλη, αγαπούσε παθολογικά τη Ρωσία, τη ρωσική γλώσσα. Ο Μπρόντσκι λέει ότι αυτή η τεράστια δυστυχία, δηλαδή το να μένεις χωρίς πατρίδα, μπορεί να σου φέρει και κάτι καλό: την προσωπική ελευθερία, την ελευθερία της σκέψης και της δημιουργίας.

Ο Καζαντζάκης το είπε αλλιώς: «Δεν ελπίζω τίποτα, δεν φοβούμαι τίποτα, είμαι λέφτερος». Αλλά είναι βαρύ φορτίο η ελευθερία. Όπως λέει ο Μπρόντσκι, είσαι πραγματικά ελεύθερος όταν δεν νιώθεις την ανάγκη να κατηγορείς κανέναν για την αποτυχία σου. Δηλαδή, όταν έχει το θάρρος να αναλάβεις την ευθύνη για τις πολιτικές και ηθικές επιλογές σου. Από την άλλη, πολιτισμικά τουλάχιστον, εγώ νιώθω ότι σήμερα ανήκω γερά σε μία και μισή πατρίδα: την Αλβανία (ολόκληρη) και την Ελλάδα (μισή, αφού μου αρνήθηκαν την υπηκοότητα).

Τώρα η Αμερική γίνεται μια νέα πατρίδα. Αν και η Αμερική είναι τεράστια, φθάνει για δέκα πατρίδες μαζί. Όταν οι πατρίδες είναι περισσότερες από δύο, πάντως, αυτό που νιώθεις είναι ότι δεν μπορείς πια να ανήκεις σε μία μόνο πολιτισμική πατρίδα.

Οι περισσότεροι άνθρωποι στον κόσμο γεννιούνται και πεθαίνουν σε μονοπολιτισμικές πατρίδες. Αλλά αν ξεφύγεις από αυτό, από επιλογή ή ανάγκη, νιώθεις ότι η μονοπολιτισμική ομοιομορφία που κάνει πολλούς μονοπάτριδες να νιώθουν ευτυχισμένοι και ασφαλείς για σένα γίνεται πλέον καταπίεση και παρακμή.

— Πώς σχολιάζετε τις εθνικιστικές εντάσεις στα Βαλκάνια; Είναι πιθανή η δημιουργία της Μεγάλης Αλβανίας, όπως επανειλημμένα έχει δηλώσει ο Έντι Ράμα;

Οι μισοί Αλβανοί, οι περισσότεροι νέοι, ζουν στη Δύση σήμερα, στη Μεγάλη Ευρώπη και στη Μεγάλη Αμερική. Τι να την κάνουν, γιατί να την κάνουν και ποιοι θα την κάνουν τη Μεγάλη Αλβανία; Όλοι στα Βαλκάνια κρατούν στα σχολικά τους βιβλία τον χάρτη μιας πατρίδας μεγαλύτερης από αυτήν όπου ζουν. Όλοι έχουν τη δική τους Μεγάλη Ιδέα.

Πρακτικά, όμως, η τελευταία προσπάθεια για τη Μεγάλη Ιδέα ήταν του Μιλόσεβιτς (δημοφιλέστατος στην Ελλάδα) για τη Μεγάλη Σερβία. Έφαγε τα μούτρα του και πήρε έναν υπέροχο λαό, τον σερβικό, στον λαιμό του. Όσοι ονειρεύτηκαν Μεγάλες Ιδέες στα Βαλκάνια έφαγαν τα μούτρα τους. Ελπίζω οι Αλβανοί να το γνωρίζουν αυτό.

Πάντως, για να λέμε τα πράγματα όπως είναι σήμερα, οι Αλβανοί, όπου βρίσκονται, επιθυμούν διακαώς να γίνουν κομμάτι της Μεγάλης Ευρώπης, όχι κάποιας Μεγάλης Αλβανίας. Εύχομαι σύντομα όλοι στα Βαλκάνια να γίνουν κομμάτι της Μεγάλης Ευρώπης. Όταν πηγαίνω στην Αλβανία ή στο Κόσοβο και μιλώ με νέους ανθρώπους δεν ακούω να μιλούν για Μεγάλη Αλβανία.

Μιλούν για τις σπουδές, την ανεργία, τη διαφθορά, αγωνιούν για το μέλλον τους. Ακούω και τους ηλικιωμένους που λένε με απελπισία ότι οι νέοι φεύγουν, ότι η χώρα ερημώνει. Στην Αμερική συζητούν ολημερίς τι θα κάνουν οι νέες γενιές όταν οι μηχανές, η τεχνητή νοημοσύνη και τα ρομπότ θα εισβάλουν στην αγορά εργασίας.

Οι προκλήσεις του μέλλοντος είναι τεράστιες για τις αδύναμες χώρες μας. Αν δεν προετοιμάσουμε τις νέες γενιές για τις προκλήσεις που έρχονται, κινδυνεύουμε με αφανισμό, με μαζική μετανάστευση προς τις ανεπτυγμένες χώρες. Γιατί ούτε σερβιτόροι δεν θα μπορέσουμε να δουλέψουμε, επειδή θα σερβίρουν τα ρομπότ.

Τι Μεγάλες Αλβανίες και κουραφέξαλα. Στην Ελλάδα, πάντως, υπάρχει τρομερή άγνοια και παραπληροφόρηση για το τι λένε και τι θέλουν οι Αλβανοί. Εδώ το σήμα του αετού κάνουν οι Αλβανοί και πέφτει συναγερμός στην Ελλάδα λες και ετοιμάζονται να ρίξουν ατομική βόμβα. Τέλος πάντων, για μένα όλοι οι Βαλκάνιοι, ειδικά οι Έλληνες και οι Αλβανοί, είναι πρώτα ξαδέρφια που τους «έμαθαν» να μη

χωνεύουν αλλήλους.

Είμαστε τα ορφανά παιδιά τριών αυτοκρατοριών, της ρωμαϊκής, της βυζαντινής και της οθωμανικής. Ελπίζω ότι τα πράγματα θα αλλάξουν και θα μάθουμε να συνυπάρχουμε, να συνδημιουργούμε και να κάνουμε κουμπαριές ανάμεσά μας. Ελπίζω, επίσης, τα μυαλά μας να αλλάξουν, άμα θέλουμε να υπάρχουμε ως λαοί στην καινούργια χιλιετία...

Οι περισσότεροι άνθρωποι στον κόσμο γεννιούνται και πεθαίνουν σε μονοπολιτισμικές πατρίδες. Αλλά αν ξεφύγεις από αυτό, από επιλογή ή ανάγκη, νιώθεις ότι η μονοπολιτισμική ομοιομορφία που κάνει πολλούς μονοπάτριδες να νιώθουν ευτυχισμένοι και ασφαλείς για σένα γίνεται πλέον καταπίεση και παρακμή.



— Το μίσος σε μια κοινωνία από τι τροφοδοτείται και πώς αντιμετωπίζεται;

Ως άνθρωπος που έχει ζήσει σε διαφορετικές χώρες, κουλτούρες και καθεστώτα, έχω φθάσει στο εξής συμπέρασμα: ότι ο Φρόιντ αστόχησε όταν είπε πως το σεξ είναι η κεντρική ορμή στον άνθρωπο. Μια χαρά μπορούν να ζουν οι άνθρωποι χωρίς σεξ. Δεν μπορούν να ζουν όμως χωρίς να μισούν κάτι ή κάποιον, χωρίς αποδιοπομπαίους τράγους. Το βλέπω αυτήν τη στιγμή στην Αμερική.

Νομίζω όμως ότι το μίσος καλλιεργείται, ότι εθίζεται μια κοινωνία σε αυτό. Αν θες να μάθεις το πώς, τότε πρέπει να μάθεις τι διδάσκεται μια συγκεκριμένη κοινωνία

στα σχολεία, τι τους λένε στις εκκλησίες, τι διαβάζουν στα ΜΜΕ και τώρα στο Facebook, τι ακούν, τι είδους θεσμούς έχουν και τι προσδοκούν από αυτούς. Γιατί υπήρχε αντισημιτισμός στη χριστιανική Δύση και όχι στην Οθωμανική Αυτοκρατορία; Γιατί στην πρώτη καλλιεργήθηκε, ειδικά από τον 15ο αιώνα και μετά, από την Καθολική Εκκλησία, έπειτα από τους προτεστάντες και μετά από τους λεγόμενους «σύγχρονους φυλετιστές»...

Το μίσος καλλιεργείται, επίσης, επειδή κάποιιοι βγάζουν κέρδος από αυτό. Δεν εννοώ τα χρήματα μόνο αλλά το πολιτισμικό κέρδος, τα προνόμια. Νιώθουν ανώτεροι από κάποιους άλλους που πρέπει να νιώθουν οπωσδήποτε κατώτεροι.

Η μισαλλοδοξία διαιωνίζει ισχυρές δομές εξουσίας. Δεν εννοώ μόνο τη θεσμική εξουσία αλλά και την πατριαρχική, την οικογενειακή, τη διαπροσωπική.

Πώς αντιμετωπίζεται; Δεν ξέρω. Ως πρώτο πρακτικό βήμα θα πρότεινα να πάψουμε να αναπαράγουμε τον προσχηματικό λόγο. Ως κοινωνίες με ανατολικές νοοτροπίες εμείς οι Βαλκάνιοι είμαστε μάστορες του προσχηματικού λόγου. Π.χ. εάν εσύ μιλάς για τον θεσμικό ρατσισμό στην Ελλάδα, θα σου πουν «και τι έχεις να πεις για την Κου Κλουξ Κλαν στην Αμερική;» ή κάτι παρόμοιο.

Θα σου πουν οτιδήποτε για να μην αντιμετωπίσουν το διά ταύτα, τη ρίζα του προβλήματος, την αλήθεια. Γιατί η αλήθεια εμπλέκει και εσένα και τις δικές σου αντιλήψεις, επιλογές και ευθύνες.

Ο προσχηματικός λόγος είναι τέχνη ζωής και πολιτικής στην Ελλάδα. Όλη η τέχνη της πολιτικής στην Ελλάδα μπορεί να περιληφθεί σε μία φράση: «πώς να κρύβεις το χάλι κάτω από το χαλί».

Η ελληνική κοινωνία σήμερα είναι σε νευρική κρίση, κυρίως επειδή δεν καταφέρνει πια να κρύψει το «χάλι κάτω από το χαλί». Γι' αυτό, ένα μέρος της κοινωνίας φθάνει στο σημείο να ψηφίζει μια συμμορία δολοφόνων, τη Χρυσή Αυγή, γιατί αυτοί πιο πολύ απ' όλους προσφέρουν άφθονα αποδιοπομπαίους τράγους...

— Ποια είναι η γνώμη σας για την Αθήνα; Έχετε πει ότι οι άνθρωποι δεν ζουν σε αυτήν αλλά μένουν.

Την Αθήνα την αγαπώ πολύ. Μου λείπει και στην Αμερική. Τη Βοστώνη τη λένε «Αθήνα του Βορρά» και μου αρέσει πολύ αυτό. Είναι μια πόλη δύσκολη, αλλά εγώ αγαπώ τις δύσκολες και περίπλοκες πόλεις. Επίσης, είναι μια πόλη μεταμοντέρνα. Από αυτή την άποψη είπα ότι οι άνθρωποι μένουν, δεν ζουν, όπως γίνεται στις μεταμοντέρνες πόλεις, όπου οι άνθρωποι νιώθουν συχνά περαστικοί.

Είναι μια πόλη που μεγάλωσε άξαφνα και άναρχα. Οι πιο πολλοί δεν έρχονταν για να ζήσουν στην Αθήνα αλλά για να βρουν καταφύγιο, Μικρασιάτες κυνηγημένοι

πρόσφυγες, επαρχιώτες μετά τον Εμφύλιο, τυχοδιώκτες, άλλοι κυνηγημένοι πρόσφυγες, μη-Έλληνες αυτήν τη φορά.

Άρα, οι κάτοικοι δεν αποκτούν μια σχέση με την πόλη τους όπως οι Βοστωνέζοι με τη Βοστώνη π.χ. Ξέρεις, στο κέντρο της Βοστώνης υπάρχει το «Γενεαλογικό Κέντρο», ένα ωραιότατο κτίριο, παλιό, όπου συχνάζουν εκείνοι που ίδρυσαν την πόλη και την Αμερική συνάμα. Είναι οι απόγονοι των πουριτανών που ήρθαν στη Νέα Αγγλία με το «Mayflower».

Οι πρόγονοί τους ακόμα μιλούν αμερικανικά με αγγλική προφορά. Κάτι τέτοιο δεν υπάρχει στην Αθήνα. Εδώ όλοι είναι από κάπου, είμαστε όλοι ξένοι και όλοι συντοπίτες. Η Αθήνα ήταν ένα χωριό κάποτε, παλιά μιλούσε αρβανίτικα κυρίως, δηλαδή αλβανικά. Μετά άρχισε να μιλάει γερμανικά και καθαρεύουσα.

Και σήμερα είναι μία από τις πιο πολυπολιτισμικές πόλεις της νότιας Ευρώπης. Πόλη-τερατούργημα από τσιμέντο και πανέμορφη ταυτόχρονα. Οι τερατώδεις αντιφάσεις της την κάνουν μοναδική. Είναι όμορφη όσο και άσχημη, όπως η ίδια η ζωή. Είναι μια πόλη που παράγει τεράστια ενέργεια σε μια τοποθεσία ονειρική.

Στο βιβλίο μου «Με λένε Ευρώπη» εκφράζω καθαρά τη λατρεία μου για την Αθήνα. Θα ήθελα όμως οι κάτοικοί της να γίνουν πιο ανεκτικοί, να φροντίζουν περισσότερο τη γειτονιά τους, να γίνουν περισσότερο πολίτες. Όπως και να έχει, ό,τι και να γίνει, η Αθήνα θα έχει πάντα μια ιδιαίτερη θέση στην καρδιά μου.

— Γράφετε ότι «αυτοί που σε φοβούνται περισσότερο είναι εκείνοι που συνήθως διαβάζουν λίγο και βλέπουν πολλή τηλεόραση». Θα ήθελα να το σχολιάσετε.

Όσοι βρίσκονται στον πάτο συνήθως μισούν άλλους που βρίσκονται στον πάτο, αλλά μπορεί να έχουν άλλο όνομα και θρησκεία. Οι πλούσιοι φτιάχνουν τις θεωρίες του μίσους και οι φτωχοί τις εφαρμόζουν, μία από τις πιο τραγικές πραγματικότητες των κοινωνιών.



— Πότε ένας άνθρωπος αισθάνεται ελεύθερος;

Δεν ξέρω για τους άλλους ανθρώπους. Φοβάμαι να προτείνω το μέτρο της ελευθερίας ακόμα και για τον πιο κοντινό μου άνθρωπο. Αλλά μπορώ να μιλήσω για τον εαυτό μου. Νομίζω ότι δεν υπάρχει «απόλυτη ελευθερία». Η λογοτεχνία όμως μου έμαθε ότι η τιμιότητα απέναντι στον εαυτό μας προϋποθέτει την προσωπική ελευθερία με την έννοια της ελευθερίας της σκέψης, της άρνησης να ανήκουμε σε μαντρί.

Μου έμαθε ειδικότερα την ηθική διάσταση, που λέει να μην αδιαφορούμε για τον διπλανό μας, έστω κι αν αυτό φέρνει ξεβόλεμα. Το να είσαι ελεύθερος με τον τρόπο που το εννοώ εγώ, δηλαδή τον πολιτικό, όχι με τον ρομαντικό νιτσεικό ηρωισμό, τον οποίο βρίσκω πολύ επικίνδυνο για την ελευθερία των άλλων. Χρειάζεται ταπεινή, καθημερινή προσπάθεια για να κρατήσεις την αξιοπρέπεια της ζωής και των σκέψεών σου.

Αυτό μπορεί να απαιτεί και το να θυσιάσεις την ευτυχία σου μερικές φορές. Προσωπικά, μεταξύ της ελευθερίας και της ευτυχίας πάντα επιλέγω την ελευθερία, ίσως γιατί γεννήθηκα σε ένα περιβάλλον απ' όπου η ελευθερία είχε εξαφανιστεί.

Για μένα η ευτυχία χωρίς ελευθερία δεν έχει κανένα νόημα. Φοβάμαι πως η ευτυχία πολλές φορές είναι και απόρροια της αναισθησίας απέναντι στη δυστυχία των άλλων.

Στο καινούργιο μου μυθιστόρημα ένας από τους πρωταγωνιστές λέει ότι η έγνοια για την ελευθερία άρχισε να υποχωρεί στη Δύση τον 21ο αιώνα, από τότε που εισέβαλε σε αυτήν μαζικά η εμμογή της ευτυχίας ως νέα θρησκεία, με όλους αυτούς που υπόσχονται να σου «μάθουν» την ευτυχία, δηλαδή σου λένε ότι είναι αυτοσκοπός να τα έχεις καλά με τον εαυτό σου, να είσαι ευτυχισμένος μέσα σου, να βλέπεις μόνο τα ευχάριστα γύρω σου, να χτίζεις μια εσωτερική αδιαπέραστη ασπίδα που δεν θα αφήνει το «κακό» να σε επηρεάζει.

Τότε όλοι θα είμαστε αγαπημένοι, σε αρμονία με τον εαυτό μας και το σύμπαν. Η ελευθερία, όπως το εννοώ, συχνά και αναπόφευκτα προϋποθέτει τη σύγκρουση, την ανησυχία και τη δυσαρμονία.

— Τι θεωρείτε σημαντικό στη ζωή;

Την ίδια τη ζωή. Δεν τη χορταίνω ποτέ. Είναι μαγεία να ζεις, να δημιουργείς.

— Τι σας δίνει ελπίδα;

Πώς να μην ελπίζει ένας άνθρωπος που επέζησε από τον αλβανικό ολοκληρωτισμό και τον ελληνικό ρατσισμό; Τώρα ελπίζω να επιζήσω και από τον αμερικανικό καουμποϊσμό (γέλια).